

Nr 268.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till lag om dyrtidstillägg för år 1948 å folkpensioner m. m.; given Stockholms slott den 8 maj 1948.

Kungl. Maj:t vill härmed, under återopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över socialärenden för denna dag, föreslå riksdagen att
dels antaga härvid fogade förslag till lag om dyrtidstillägg för år 1948 å folkpensioner,

dels ock bifalla det förslag i övrigt, om vars avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

Under Hans Maj:ts
Min allernådigste Konungs och Herres frånvaro:

GUSTAF ADOLF.

Gustav Möller.

Förslag
till
Lag
om dyrtidstillägg för år 1948 å folkpensioner.

Härigenom förordnas som följer.

1 §.

Den som åtnjuter folkpension skall, under de förutsättningar och i den ordning nedan sägs, erhålla dyrtidstillägg därå för år 1948 med belopp, utgörande

30 kronor för änkepensionsberättigad,

40 kronor för gift pensionsberättigad, vars make jämväl åtnjuter folkpension eller till vars hustru utgår hustrutillägg, samt

50 kronor för annan pensionsberättigad.

Tillkommer dyrtidstillägg pensionsberättigad, vars hustru uppbär hustrutillägg, skall hon erhålla dyrtidstillägg därå med 30 kronor.

2 §.

Dyrtidstillägg utgår endast om den pensionsberättigades årsinkomst understiger följande belopp, nämligen

för gift pensionsberättigad 300 kronor i bostadskostnadsgrupp I, 500 kronor i bostadskostnadsgrupp II, 700 kronor i bostadskostnadsgrupp III, 900 kronor i bostadskostnadsgrupp IV och 1 100 kronor i bostadskostnadsgrupp V samt

för annan pensionsberättigad 400 kronor i bostadskostnadsgrupp I, 700 kronor i bostadskostnadsgrupp II, 1 000 kronor i bostadskostnadsgrupp III, 1 300 kronor i bostadskostnadsgrupp IV och 1 600 kronor i bostadskostnadsgrupp V.

3 §.

Har enligt 13 § lagen om folkpensionering gift pensionsberättigad förklarats skola anses såsom ogift eller ogift pensionsberättigad, vilken sammanlever med annan under äktenskapsliknande förhållanden, förklarats skola anses såsom gift med denne, skall det motsvarande gälla vid tillämpningen av denna lag.

4 §.

Med årsinkomst avses i denna lag den pensionsberättigades enligt 14 och 16 §§ lagen om folkpensionering fastställda årsinkomst. Har i fråga om den

som åtnjuter ålderspension och är mantalsskriven å ort, tillhörande bostadskostnadsgrupp I, sådan årsinkomst icke fastställts, skall pensionsnämnden med ledning av för nämnden tillgängliga handlingar och kända förhållanden fastställa årsinkomsten. Därvid skall vad i 14 § 2 mom. lagen om folkpensionering är stadgat icke tillämpas.

Dyrtidstillägg skall ej anses som inkomst enligt 14 § lagen om folkpensionering.

5 §.

Vid bedömande huruvida rätt till dyrtidstillägg föreligger skall avseende fästas endast vid förhållandena under andra månaden före den, varunder dyrtidstillägget tidigast må utbetalas.

Dyrtidstillägg skall utgå med oavkortat belopp oavsett om folkpension utgått under hela år 1948.

Äger fattigvårdssamhälle eller kommun enligt 18 § lagen om folkpensionering uppbära folkpensionen för den månad som avses i första stycket, skall dyrtidstillägget i dess helhet utbetalas till fattigvårdssamhället eller kommunen.

6 §.

Ansökan om dyrtidstillägg skall enligt de närmare föreskrifter Konungen meddelar göras hos pensionsnämnden i det pensionsdistrikt, inom vilket den pensionsberättigade är mantalsskriven.

Pensionsnämnden prövar huruvida och med vilket belopp sökanden skall erhålla dyrtidstillägg. Nämnden må dock uppdraga åt nämndens ordförande eller någon dess ledamot eller kommunal tjänsteman att å nämndens vägnar meddela beslut i sådant ärende.

7 §.

Dyrtidstillägg utbetalas genom vederbörande pensionsnämnds eller annan kommunal myndighets försorg. Angående sättet och tiden för utbetalningen meddelar Konungen närmare bestämmelser.

8 §.

Rätt till dyrtidstillägg enligt denna lag må ej överlåtas och kan förty icke tagas i mät för gäld.

9 §.

Över beslut som meddelats av pensionsnämnd eller å pensionsnämnds vägnar i ärende enligt denna lag må klagan ej föras.

10 §.

De närmare föreskrifter som, utöver vad denna lag innehåller, finnas erforderliga för lagens tillämpning, meddelas av Konungen eller, efter Konungens bemyndigande av pensionsstyrelsen, som därvid i frågor som beröra jämväl postverket, har att söka samråd med generalpoststyrelsen.

Utdrag av protokollet öfver socialärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet å Stockholms slott den 8 maj 1948.

Närvarande:

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, GJÖRES, DANIELSON, VOUGT, ZETTERBERG, NILSSON, STRÄNG, ERICSSON, MOSSBERG, WEIJNE.

Efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter anmäler chefen för socialdepartementet, statsrådet Möller, fråga angående *dyrtidstilllägg åt folkpensionärer* samt anför därvid följande.

Gällande bestämmelser om folkpension.

Lagen den 29 juni 1946 (nr 431) om folkpensionering, vilken lag trädde i kraft den 1 januari 1948, skiljer på ålderspension, invalidpension, sjukbidrag och änkepension. Ålderspensionen utgår efter uppnådda 67 år; övriga pensionsförmåner utgå i förekommande fall före fyllda 67 år.

Den *allmänna ålderspensionen* utgör för år räknat för gift pensionsberättigad, vars make jämväl åtnjuter folkpension eller till vars hustru utgår hustrutilllägg, 800 kronor samt för annan pensionsberättigad 1 000 kronor. Makar, som båda fyllt 67 år, erhålla sålunda sammanlagt 1 600 kronor, medan den ogifte i samma ålder uppbär 1 000 kronor. Dessa förmåner utgå oberoende av inkomst och förmögenhet.

Invalidpension utgår till den, som på grund av kropps- eller sinnessjukdom, sinnesslöhet, vanförhet eller annat lyte är ur stånd att försörja sig genom sådant arbete, som motsvarar hans krafter och färdigheter, under förutsättning att nedsättningen av arbetsförmågan kan anses varaktig. Den som är blind skall städse anses lida av sådan nedsättning av arbetsförmågan, som nyss sagts. — Invalidpensionen utgöres av grundpension å 200 kronor om året oberoende av inkomst och förmögenhet och av tilläggspension å högst 600 kronor om året till gift och högst 800 kronor om året till ogift pensionsberättigad. Tilläggspensionen är i sin helhet inkomstprövad. Den höjes med en tredjedel för gift person, vars make icke är pensionsberättigad och ej erhåller hustrutilllägg. Invalidpensionens maximibelopp är detsamma som beloppet av den allmänna ålderspensionen.

Sjukbidrag tillkommer den som oavbrutet under minst ett år lidit av sådan nedsatt arbetsförmåga som — om nämnda nedsättning varit varaktig — berättigat till invalidpension. Såsom ytterligare förutsättning för sjuk-

bidrag gäller dock, att den nedsatta arbetsförmågan skall kunna antagas bli bestående avsevärd tid. I fråga om storlek m. m. överensstämmer sjukbidraget med invalidpensionen.

Änkepension utgår till änka, som vid mannens frånfälle fyllt 55 år och varit gift med honom minst fem år. Änkepensionen utgår dock ej till änka, som eljest åtnjuter folkpension; rätt till änkepension upphör vid nytt gifte. Änkepensionen, som är i sin helhet inkomstprövad, utgör högst 600 kr. om året. Visar det sig vid pensionsbeloppets bestämmande, att änkepensionen skulle understiga 60 kr. om året, utgår ingen änkepension.

Till samtliga nu angivna huvudformer av folkpension kunna komma vissa tillägg, vilka jämväl äro att anse såsom folkpension. Sådana tillägg äro bostadstillägg, särskilda bostadstillägg, hustrutillägg och blindtillägg.

Riket har med hänsyn till bostads- och bränslekostnaderna indelats i fem bostadskostnadsgrupper. De *bostadstillägg*, som högst kunna ifrågakomma, äro följande:

	Bostadskostnadsgrupp				
	I	II	III	IV	V
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
gift pensionsberättigad och änke-					
pensionsberättigad	0	100	200	300	400
annan pensionsberättigad	0	150	300	450	600

I bostadskostnadsgrupp I, som omfattar en avsevärd del av landsbygden, ifrågakommer sålunda icke bostadstillägg. Bostadskostnaderna ha här avsetts skola täckas av den allmänna pensionen.

Bostadstillägget är i sin helhet inkomstprövat. För gift person, vars make ej är pensionsberättigad och icke erhåller hustrutillägg, höjes bostadstillägget med hälften.

Utöver nyssnämnda bostadstillägg kan, där kommun så beslutat, *särskilt bostadstillägg* utgå till inom kommunen mantalsskriven person. Jämväl de grunder, efter vilka detta kommunala tillägg skall utgå, ävensom storleken av detsamma äger kommunen fastställa.

Av följande uppställning kan högsta i lagen reglerade folkpension med bostadstillägg för de olika bostadskostnadsgrupperna i de vanligast förekommande fallen utläsas (från det särskilda bostadstillägget bortses alltså här):

	Bostadskostnadsgrupp				
	I	II	III	IV	V
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
<i>ensamstående</i>					
allmän folkpension	1 000	1 000	1 000	1 000	1 000
bostadstillägg	—	150	300	450	600
s:a	1 000	1 150	1 300	1 450	1 600

makar, som båda ha folkpension

allmän folkpension	1 600	1 600	1 600	1 600	1 600
bostadstillägg	—	200	400	600	800
	s:a	1 600	1 800	2 000	2 400

änka

allmän änkepension	600	600	600	600	600
bostadstillägg	—	100	200	300	400
	s:a	600	700	800	1 000

Hustrutillägg utgår till pensionsberättigad gift mans hustru, om hon fyllt 60 år och makarna varit gifta minst fem år. Hustrutillägget utgöres av tilläggspension och bostadstillägg med belopp, som hustrun skulle ha erhållit i form av sådana förmåner, därest hon varit berättigad till invalidpension. Hustrutillägget är alltså i sin helhet inkomstprövat och 200 kr. lägre än det belopp hustrun skulle hava uppburit, om hon haft invalidpension. Är mannen berättigad till ålderspension, utgår hustrutillägget endast om det överstiger 200 kr. Härvid är att märka, att mannens allmänna ålderspension ökar från 800 kr. till 1 000 kr., då hustrutillägget slutar utgå. När särskilda skäl därtill föranleda, kan hustrutillägg utgå, oaktat hustrun ej fyllt 60 år.

Maximibeloppet av folkpensionen till en man och hustrutillägget till hans hustru blir alltså 200 kr. lägre än den folkpension, som makarna skulle hava uppburit, om de båda varit ålderspensionsberättigade.

Blindtillägget ersätter den tidigare s. k. blindhetsättningen och utgår — oavsett vederbörandes inkomst och förmögenhet — med 700 kr. om året till den som blivit blind före fyllda 60 år och ej jämlikt bestämmelserna om blindundervisning är skolpliktig. Blindtillägget intager såtillvida en särställning bland folkpensionsförmånerna, att det i motsats till övriga förmåner tages i betraktande vid inkomstprövningen. Om inkomstprövad pensionsförmån utgår vid sidan av blindtillägg, verkar detta alltså reducerande på förstnämnda förmån.

I det föregående har angivits att vissa folkpensionsförmåner äro till storleken beroende av årsinkomsten. Sålunda minskas tilläggspension, änkepension och bostadstillägg med fem tiondelar av den pensionsberättigades årsinkomst i vad den må överstiga för gift 300 kr. och för annan 400 kr. Minskningen går proportionellt ut över tilläggs- eller änkepensionen och bostadstillägget. Av följande uppställning framgår vid vilken årsinkomst (eller, i fråga om gift pensionsberättigad, vid vilken sammanlagd årsinkomst) i lagen reglerad inkomstprövad folkpension upphör att utgå.

Inkomstgränser.

	Bostadskostnadsgrupp				
	I Kr.	II Kr.	III Kr.	IV Kr.	V Kr.
<i>ålderspension</i>					
ogift	—	700	1 000	1 300	1 600
gift	—	1 000	1 400	1 800	2 200
gräns för rätt till hustrutillägg ..	2 200	2 600	3 000	3 400	3 800
<i>invalidpension</i>					
ogift	2 000	2 300	2 600	2 900	3 200
gift	3 000	3 400	3 800	4 200	4 600
gräns för rätt till hustrutillägg ..	3 000	3 400	3 800	4 200	4 600
<i>änkepension</i>					
gräns för rätt härtill	1 490	1 690	1 890	2 090	2 290

Med årsinkomst avses i förevarande sammanhang enligt 14 § lagen om folkpensionering vad vederbörande skäligen kan antagas komma att under den närmaste tiden åtnjuta. Såsom inkomst räknas dock, såsom tidigare nämnts, ej annan folkpension än blindtillägg och ej heller allmänt barnbidrag eller understöd som någon på grund av skyldskap eller svägerlag må vara föranledd att utgiva. Inkomst i form av naturaförmån uppskattas efter särskilda regler. Vid uppskattning av förmögenhets avkastning skall denna höjas med 10 procent av det belopp, varmed förmögenheten må överstiga för gift pensionsberättigad 7 500 kr. och för annan 10 000 kr. I fråga om äkta makar skall årsinkomsten och förmögenheten för envar av dem beräknas utgöra hälften av deras sammanlagda årsinkomst resp. förmögenhet.

Utredning av socialvårdskommittén.*Inledning.*

I anslutning till uttalanden vid riksdagsbehandlingen av den proposition till 1946 års riksdag, som ledde till antagandet av den nya folkpensionslagen, uppdrog Kungl. Maj:t den 18 juli 1947 åt socialvårdskommittén att till övervägande upptaga frågan om kompensation åt folkpensionärer för stegrade levnadskostnader. I det anförande till statsrådsprotokollet, varmed föredragande statsrådet motiverade sitt förslag härom, framhölls att en egentlig indexreglering, som läte folkpensionernas belopp variera tid efter annan efter indextalets svängningar, stötte på stora administrativa och praktiska svårigheter och att kompensation därför endast kunde ifrågakomma, då levnadskostnadsstegringen nått en viss höjd. Den för sådant fall ifrågakommande kompensationen syntes böra anpassas efter stegring-

ens höjd i förhållande till det prisläge, som förelåg vid tiden för statsmakternas beslut om folkpensionsreformen. Vidare framhölls att det vore av vikt, att bestämmelser i ämnet bleve relativt enkla och utformades på sådant sätt, att utbetalningssystemet för folkpensioneringen kunde fungera tillfredsställande.

Socialvårdskommittén har i skrivelse den 26 november 1947 redovisat det erhållna uppdraget.¹ Över kommitténs utredning i ärendet har pensionsstyrelsen efter remiss avgivit yttrande. Ärendet har därefter varit föremål för övervägande inom socialdepartementet.

Grunderna för dyrtidstillägg åt folkpensionärer.

I socialvårdskommitténs utredning ingår en av kommitténs sakkunniga von Hofsten och Berglund utarbetad redogörelse för de metoder, som tillämpas vid beräkningen av socialstyrelsens allmänna levnadskostnadsindex, samt möjligheterna att beräkna ett särskilt levnadskostnadsindex för folkpensionärerna. I denna redogörelse har anförts bl. a., att det prismaterial och den konsumtionssammansättning, som ligger till grund för beräkningen av socialstyrelsens allmänna levnadskostnadsindex, skall motsvara levnadsförhållandena för industriarbetar- och tjänstemannafamiljer i städer och tätorter. Vid indexberäkningen vore två faktorer av avgörande betydelse, nämligen prisutvecklingen och kvantiteterna (vikterna). På grund av den olikartade prisutvecklingen för olika varor eller varugrupper bleve resultatet av indexberäkningen i hög grad beroende av vilken vikt prisutvecklingen för olika varugrupper erhöle. Eftersom folkpensionärerna representerade andra inkomstlägen och familjetyper än de som låge till grund för den allmänna levnadskostnadsindexen, kunde denna icke väntas ge ett riktigt resultat när det gällde att mäta levnadskostnadernas förändringar bland folkpensionärer. Enligt en av socialstyrelsen år 1943 verkställd hushållsbudgetundersökning bland vissa folkpensionärer hade levnadskostnadsutvecklingen för folkpensionärerna starkt avvikit från den för arbetare och tjänstemän. För pensionärer bosatta i städer hade sålunda enligt en på grundval av undersökningen verkställd beräkning levnadskostnaderna (inkl. skatter och naturaförmåner) under tiden juni 1939—december 1943 stigit med 27 å 28 %, medan motsvarande stegring för socialstyrelsens officiella levnadskostnadsindex var 42 %. Även den framtida utvecklingen kunde väntas bli olikartad, varför om möjligt en speciell levnadskostnadsindex för pensionärer borde uträknas.

En särskild levnadskostnadsindexberäkning för pensionärer med mitten

¹ I ärendets behandling inom kommittén ha deltagit ordföranden, f. d. landshövdingen Bernhard Eriksson, samt ledamöterna herrar Bexelius, Hagård, Hartmann, Höjer, Person, Skoglund och Wallén samt fru Nordgren. Såsom särskilda sakkunniga ha enligt förordnande av chefen för socialdepartementet byråchefen i pensionsstyrelsen Josef Östlind, byråchefen i socialstyrelsen E. von Hofsten och t. f. aktuarien hos socialstyrelsen K. G. Berglund biträtt kommittén vid utredningsarbetet.

av år 1946 som bas ha de sakkunniga funnit för närvarande kunna grundas endast å en framskrivning av det budgetmaterial, som erhållits vid 1943 års hushållsbudgetundersökning. Posterna bostad och bränsle syntes f. n. böra lämnas helt åsido vid indexberäkningen, då stegringen i bostadskostnaderna vore obetydlig och beträffande både bostads- och bränsleposten beräkningen försvårades av att bostad och bränsle i betydande grad representerats av naturaförmåner vid 1943 års undersökning. Även skatteposten ha de sakkunniga ansett kunna uteslutas med hänsyn till dess ringa betydelse för folkpensionärerna. De sakkunniga ha vidare ansett vissa skäl föreligga att antaga att statsmakterna utgått från att folkpensionärerna genom de höjda folkpensionerna blivit kompenserade för bortfallet från och med 1948 års ingång av livsmedelsrabatterna.

Enligt de sakkunnigas beräkningar skulle en på detta sätt uträknad index utvisa en stegring av pensionärernas levnadskostnader mellan juni 1946 och september 1947 på 4,9 %. Om hänsyn jämväl toges till den fördyring av pensionärernas levnadskostnader, som komme att inträffa den 1 januari 1948 genom sloandet av de statliga livsmedelsrabatterna, uppginge stegringen till 12,1 %.

I anslutning till den av de sakkunniga lämnade redogörelsen har socialvårdskommittén anfört följande.

Kommittén har på de skäl, som anförts av de sakkunniga, kommit till den uppfattningen, att den officiella levnadskostnadsindexen, som är avsedd att belysa kostnadsutvecklingen för arbetare och lägre tjänstemän, icke på ett tillfredsställande sätt återspeglar levnadskostnaderna för folkpensionärerna. För att få en riktig belysning av kostnadsutvecklingen för folkpensionärerna, måste därför en särskild levnadskostnadsindex utarbetas.

Som grund för en sådan index måste ligga en hushållsbudget, vari redovisas hushållsposterna för sådana grupper av folkpensionärer, som i huvudsak äro hänvisade till folkpensionen för sitt uppehälle. Någon annan hushållsbudgetundersökning beträffande folkpensionärer än den av socialstyrelsen år 1943 utförda finnes icke. Även om det vore önskvärt att en vid senare tidpunkt utförd hushållsbudgetundersökning kunde läggas till grund för beräkningen av kostnadsutvecklingen, synes det likväl kommittén, att de vid nämnda undersökning framkomna hushållsposterna på det sätt som angivits av de sakkunniga bör kunna användas som jämförelsematerial och att resultatet bör ge en i stort sett riktig bild av prisutvecklingen. Då det för närvarande icke finnes något prismaterial för landsbygdens del anser kommittén i likhet med de sakkunniga att endast en prisindex bör utarbetas och att till grund för densamma bör läggas prisuppgifterna från tätorterna. Även budgeten bör därför grundas enbart på material från tätorterna.

På grund av de nya folkpensionernas konstruktion med ett fristående bostadstillägg, som är olika för olika orter, tala starka skäl för att bostadskostnaden bör uteslutas vid indexberäkningarna. För denna ståndpunkt talar också det förhållandet, att budgetmaterialet i fråga om bostadskostnaden är mera osäkert än i fråga om övriga utgiftsposter. Icke heller den med bostadsposten nära sammanhängande bränsleposten bör ingå i indexberäkningarna, liksom ej heller skatteposten.

Kommittén har vidare anfört följande.

Enligt kommitténs mening böra dyrtidstilläggen betraktas som en nominell höjning d. v. s. ett återställande av den reella minimistandard, vilken avsetts med folkpensionernas generella belopp (utan bostadstillägg). I konsekvens härmed bör för alla folkpensionärer, oavsett pensionernas variationer efter inkomst, dyrtidstillägget utgå med fastställt procenttal på sagda pensions maximibelopp. Ett dylikt förfaringssätt är olägligt endast ur en synpunkt, nämligen att det för pensionärer med inkomstprövad pension och inkomst i närheten av den gräns, vid vilken inkomstprövad pension upphör, uppstår en viss diskontinuitet. Så länge det rör sig om dyrtidstillägg av så begränsad storlek, som här kan ifrågakomma, behöver dock detta förhållande icke tillmätas någon betydelse.

Om man utgår ifrån att pensionärerna skola ha full kompensation för stegringen av levnadskostnaderna (5 respektive 12 %) kommer dyrtidstillägget för olika kategorier att bli av följande storlek

	5 % stegring	12 % stegring
Änkor	30 kr.	72 kr.
Gifta	40 »	96 »
Ensamstående	50 »	120 »

Kostnaderna för ett dylikt dyrtidstillägg å 5 procent har av kommitténs sakkunnige Östlind beräknats till 34,66 miljoner kronor. Efter avdrag för kommunbidrag å omkring 25 % av dyrtidstillägg å inkomstprövade pensionsförmåner skulle enligt samma beräkning statens årliga kostnader komma att uppgå till omkring 33 miljoner kronor. För ett dyrtidstillägg å 12 procent skulle motsvarande kostnad uppgå till omkring 79 miljoner kronor.

Kommittén har slutligen anfört, att alldeles oberoende av frågan huruvida något dyrtidstillägg åt folkpensionärerna nu skulle förverkligas eller ej, det uppenbarligen vore av stor vikt, att statsmakterna med uppmärksamhet följde den framtida utvecklingen av folkpensionärernas levnadskostnader. Åtgärder borde därför redan nu vidtagas för att skapa ett gott material till en fortlöpande särskild levnadskostnadsindex för folkpensionärerna. I första hand borde en ny hushållsbudgetundersökning företagas, bl. a. därför att de nya folkpensionerna kunde förväntas komma att avsevärt ändra levnadsförhållandena för en stor del av folkpensionärerna. Det borde därvid givetvis endast vara fråga om folkpensionärer som huvudsakligen vore hänvisade att leva av sin folkpension. Kommittén har sagt sig vilja understryka, att en eventuell automatisk reglering av folkpensionerna borde anknytas till en framtida, på nya hushållsbudgetundersökningar grundad pensionärsindex. Den index, som nu kunde upprättas på grundval av 1943 års material, lämpade sig enligt kommitténs mening knappast för någon automatisk reglering av pensionsbeloppen.

Den tekniska utformningen av dyrtidstilläggssystemet.

Beträffande frågan om utbetalningen av eventuella dyrtidstillägg å folkpensioner har socialvårdskommittén icke gjort något eget uttalande utan

hänvisat till en redogörelse av den sakkunnige, herr Östlund. Denna redogörelse avser de tekniska möjligheterna att från och med viss tidpunkt inkludera ett dyrtidstillägg i de folkpensionsbelopp som månatligen utanordnas. Angående utbetalningssystemet för folkpensionerna har i redogörelsen anförts följande.

Från och med 1948 års ingång komma folkpensionerna att utbetalas medelst av pensionsstyrelsen för varje utbetalningstillfälle tillverkade och distribuerade s. k. folkpensionsanvisningar, i stället för som hittills genom för 5-årsperioder iordningställda kvittenshäften.

Övergången till det nya utbetalningssättet har möjliggjorts genom att pensionsstyrelsen anskaffat erforderliga hålkortsmaskiner av olika slag och upplagt hålkortskartotek över folkpensionstagarna och deras pensioner.

Förutom för tillverkning av folkpensionsanvisningarna komma hålkortsmaskinerna till användning för revision av verkställda utanordningar och utbetalningar samt för beräkning av kommunernas bidrag till folkpensionerna ävensom för statistisk bearbetning. Dessutom användas maskinerna till tryckning — vid pensions nybeviljande eller jämkning — av pensionsbrev samt av uppgiftskort till pensionsnämnder och socialregister.

För samtliga dessa arbetsuppgifter erfordras för varje pensionstagare två hålkort, ett s. k. namnkort och ett statistikkort, vardera kortet med 80 kolumner, i vilka siffror eller bokstäver kunna markeras genom hålstansning.

Under tryckningen av pensionsbrev och uppgiftskort gå namn- och statistikkorten parvis genom maskinerna. Därefter skiljas namnkorten från statistikkorten.

Folkpensionsanvisningarna tillverkas postanstaltsvis och i pensionsbrevnummerordning. För de vanliga terminsbeloppen komma härvid endast namnkorten till användning, vilka kort innehålla uppgifter om utbetalningsanstalt, pensionsbrevnummer, de reguljära terminsbeloppen samt pensionstagarens namn och adress. För den första anvisningen efter nybeviljande eller jämkning av pension måste även statistikkortet tagas i bruk.

Härefter har i redogörelsen anförts följande.

Varje generell förändring av folkpensionernas storlek kräver nya namn- och statistikkort. Dessa behöva dock icke stansas manuellt utan kunna tillverkas maskinellt på sätt i det följande anges.

Vid en omräkning av samtliga folkpensioner efter viss schablon och utan omräkning av den till grund för pensionen fastställda årsinkomsten synes det icke vara nödvändigt att trycka nya pensionsbrev och uppgiftskort till pensionsnämnder och socialregister. Om man nämligen vid en omräkning av pensionerna skulle kräva tryckning av nya pensionsbrev och uppgiftskort, måste före tryckningen de nya namn- och statistikkorten sammanparas för att sedan skiljas åt för de fortsatta arbetena, vilket tillsammans med tryckningen kan beräknas förlänga erforderlig förberedelse- och utbetalningstid av de nya pensionsbeloppen med tre månader.

I fortsättningen har därför förutsatts att tryckning av nya pensionsbrev och uppgiftskort icke skulle ifrågakomma. För att emellertid på ett i ögonen fallande sätt utmärka, huruvida efter en omräkning ett pensionsbrev eller uppgiftskort avser ny eller gammal pension, borde allt tryck avseende nya pensionsbelopp ske på kartong i annan färg än den som kommit till användning tidigare.

Under här gjort antagande skulle iordningställandet av nya namn- och statistikshortskartotek ske på följande sätt.

Namn- och statistikshortskartoteken reproduceras i befintlig ordning med undantag för de kolumner, i vilka man har att räkna med att nya uppgifter skola instansas. Beträffande de nya statistikshorten måste härvid reserveras nuvarande sex kolumner, angivande arbetsinkomst och kapitalinnehav, för de nya terminsbeloppen.

De nya statistikshorten sorteras därefter på olika pensionstagarekategorier — avseende bl. a. bostadskostnadsgrupp, civilstånd och pensionens art — samt inom varje sådan på olika årsinkomstgrupper. För varje grupp stansas hål angivande de nya pensionsbeloppen, såväl årliga belopp som terminsbelopp.

De nya statistikshorten sorteras tillbaka på postanstalt och inom postanstalt efter pensionsbrevnummer. Härefter jämföres för kontroll statistikshortens ordning med de nya namnshortens, vilket också sker maskinellt.

Slutligen överförs de i de nya statistikshorten stansade terminsbeloppen till de nya namnshorten.

Med de nya namnshorten kunna sedan anvisningar tillverkas i vanlig ordning och med de nya statistikshorten kommunbidragen beräknas samt statistik upprättas.

Då det ordinarie arbetet hela tiden måste fortgå i vanlig ordning och arbetet nästan helt måste bedrivas med användning av pensionsstyrelsens egen maskinpark, måste arbetet med omläggningen till stor del ske på övertid och möjligen, om hjälp av kunnig personal kan erhållas, i två skift. För vissa undantagsfall (pensionstagare med blindtillägg eller särskilt bostadstillägg) skulle man för underlättande av arbetet kunna räkna med att hålkortfirmans servicebyrå ställde en s. k. multiplier till pensionsstyrelsens disposition under ca ett 50-tal timmar. Någon multiplier finnes nämligen icke i pensionsstyrelsens maskinpark, då sådan icke erfordras för de ordinarie arbetena.

Allt som allt torde för iordningställandet av de nya hålkortskartoteken åtgå inalles omkring 1 500 maskintimmar, fördelade på olika maskiner. Då emellertid de olika arbetsmomenten kunna utföras samtidigt på olika delar av materialet, har hela omlägningsarbetet beräknats taga en tid av två kalendermånader. Tredje månaden efter den månad, under vilken beslut fattas om ändring av folkpensionerna skulle sålunda folkpensionsanvisningar kunna tillverkas med de nya beloppen, avseende utbetalning under fjärde månaden.

I redogörelsen har vidare framhållits, att varje jämkning av pension och varje adressförändring för pensionstagare, som skedde under den tid omlägningsarbetet påginge, måste föranleda ändringar såväl i de gamla namn- och statistikshortskartoteken som i de nya, i den mån dessa hunnit iordningställas. Att detta komme att försvåra och komplicera omläggningen syntes ligga i öppen dag. Med hänsyn till att flyttningarna särskilt i städer och större samhällen äro koncentrerade till den 1 april och den 1 oktober vore det ur arbetssynpunkt önskvärt att eventuella pensionsförändringar sattes i kraft på sådan tidpunkt, att omlägningsarbetet icke till någon del behövde infalla under april eller oktober månader.

Ytterligare har i redogörelsen anförts, att utbetalning av en pensionsför-

höjning för tid före den månad, under vilken den första utbetalningen av de nya beloppen kunde äga rum i vanlig ordning, icke låte sig göra utan att i hög grad fördröja hela omlägningsarbetet. Skulle det visa sig nödvändigt med förbättringar för gången tid, måste man för denna förhöjning tänka sig regler, som möjliggjorde utbetalning av vissa fixa belopp mot extra kvittering å folkpensionsanvisningarna i likhet med vad som ägt rum å pensionskvittenserna under åren 1941—1947. Med hänsyn till att det på grund av svårigheten att från alla nuvarande pensionstagare införskaffa tillförlitliga postadresser torde dröja en tid in på år 1948, innan det nya utbetalningssättet komme att fungera friktionsfritt, syntes någon förändring av pensionsbeloppen av den art, varom här vore fråga, icke böra komma i fråga före den 1 oktober 1948 annat än eventuellt genom extra tillägg till de å anvisningarna tryckta, normala terminsbeloppen.

I redogörelsen har slutligen framhållits, att då varje förändring av folkpensionerna komme att ställa stora krav på såväl arbetsledningens som personalens och maskinparkens uthållighet, reglerna för eventuella förändringar av pensionsbeloppen icke torde böra göras sådana, att omräkningar kunde återkomma med alltför korta mellanrum.

Pensionsstyrelsens yttrande.

I pensionsstyrelsens yttrande över socialvårdskommitténs utredning har styrelsen inledningsvis anført, att det nya utbetalningssystemet för folkpensionerna icke kunde antagas komma att fungera helt klanderfritt redan från början. Arbetena i samband med övergången till detsamma kunde beräknas komma att fortgå även avsevärd tid under år 1948. Det kunde icke anses tillrådligt att innan det nya utbetalningssystemet prövats fungera i huvudsak tillfredsställande ytterligare belasta detsamma på sätt socialvårdskommittén föreslagit. Därtill komme att det icke nu kunde förutses huruvida erforderliga hålkortsmaskiner och personal kunde disponeras för det i kommittébetänkandet avsedda omräkningsarbetet under år 1948. Styrelsen ansåg sig därför icke kunna tillstyrka, att ett sådant omräkningsförfarande som ifrågasattes av kommittén komme till användning under år 1948.

Med hänsyn till vad sålunda anförts och till att den dyrtidskompensation som kunde komma ifråga för år 1948 icke torde kunna antagas komma att uppgå till mera betydande belopp för varje pensionstagare har pensionsstyrelsen föreslagit, att ett eventuellt dyrtidstillägg för nämnda år utbetalades på en gång tillsammans med månadsbeloppet för viss månad. Som ytterligare skäl härför har styrelsen anført, att en omräkning enligt socialvårdskommitténs förslag krävde tid för sitt genomförande och därför kanske under alla förhållanden måste förutsättas kompletterad med ett fixt belopp för förfluten tid.

Härefter har pensionsstyrelsen anfört, att det icke torde vara alldeles nödvändigt att variera dyrtidskompensationen efter folkpensionens storlek, så länge kompensationen uppginge till relativt små belopp. En godtagbar lösning syntes vara att låta ett eventuellt dyrtidstillägg för år 1948 utgöras av ett för alla lika belopp, förslagsvis 40 kronor, om dyrtidskompensationen bestämdes efter socialvårdskommitténs 5-procentsalternativ. För den månad, då detta belopp skulle utbetalas, kunde i så fall folkpensionsanvisningarna förses med övertryck, som tydligt utvisade — jämväl i kvittomeningen — att förutom det å anvisningen angivna månadsbeloppet även tillägg med nämnda belopp utginge. En sådan utbetalning kunde ur pensionsstyrelsens synpunkter verkställas under vilken månad som helst som befundes lämplig, dock icke förr än under den utbetalningsperiod som började tidigast 40 à 50 dagar efter det beslut fattats om dyrtidstillägg. Kostnaderna för utbetalningen torde, bortsett från mindre kostnader i pensionsstyrelsen, endast utgöras av vad postverket kunde betinga sig för merarbetet med densamma.

Härjämte har styrelsen anfört följande.

Det är sannolikt att en lösning som den angivna icke är idealisk ur postverkets synpunkt. Med hänsyn till att postverkets kassapersonal under år 1947 haft att göra ej mindre än 9 påstämplingar rörande tillägg till folkpensionerna samt dessutom motsvarande utbetalningar, torde emellertid den nu föreslagna anordningen kunna godtagas som ett provisorium, särskilt som kassapersonalen genom densamma endast betungas med en lätt verkställd addition. Att för tillägget använda särskild folkpensionsanvisning skulle — även om det ur postverkets synpunkt kunde vara att föredraga — ställa sig förhållandevis alltför dyrt och dessutom medföra en mycket betydande arbetsbelastning för pensionsstyrelsens utbetalningsavdelning.

Pensionsstyrelsen har slutligen förklarat, att för den händelse det i fortsättningen skulle visa sig att frågan om utbetalning av dyrtidstillägg uppgående till mera betydande belopp bleve aktuell, i stort sett det i socialvårdskommitténs betänkande förordade systemet för utbetalning av tillägg månadsvis torde böra komma till användning, såvida icke de blivande erfarenheterna av den maskinella utbetalningen skulle föranleda till annat. För den första omräkningen torde såvitt nu kunde bedömas förberedelsearbetet, under förutsättning att erforderliga maskiner och personal stode till förfogande, få beräknas till cirka 3 månader.

Departementschefen.

Redan i samband med antagandet av den nya folkpensioneringslagen tilldrog sig frågan om en kompensation åt folkpensionärerna vid inträffande ökning av levnadskostnaderna intresse. För egen del uttalade jag vid riksdagsbehandlingen av ärendet att om prisutvecklingen bleve så ogynnsam,

att ett dyrtidstillägg åt folkpensionärerna bleve påkallat, beslut därom borde fattas. Däremot motsatte jag mig den från vissa håll framförda tanken att från början göra de nya folkpensionerna indexreglerade.

Sedan folkpensionsreformen genomfördes vid 1946 års riksdag har socialstyrelsens allmänna levnadskostnadsindex stigit. Index-talet (med 1935 som basår) var i juni 1946 156 och i december 1947 169. För mars 1948 visar index-talet en nedgång till 164, men denna nedgång beror väsentligen på verkningarna av skattereformen och tillkomsten av de allmänna barnbidragen. En motsvarande index, vari varken skatter eller sociala förmåner ingå, uppvisar en stegring från december 1947 till mars 1948 med fem enheter eller från 158 till 163.

Levnadskostnadsökningen, sådan den avspeglar sig i de nu anförda index-talen, har aktualiserat spørsmålet om en dyrtidskompensation åt folkpensionärerna. Socialvårdskommittén, som efter anmodan verkställt utredning i ämnet, har emellertid för sin del funnit, att den allmänna levnadskostnadsindex icke lämpar sig såsom utgångspunkt för ett bedömande av levnadskostnadernas variationer för folkpensionärer. Orsaken härtill är främst den, att folkpensionärerna i regel representera andra inkomstskikt och andra familjetyper än dem, efter vilkas förhållanden socialstyrelsens allmänna levnadskostnadsindex beräknas. Jag är på denna punkt ense med socialvårdskommittén. I likhet med kommittén finner jag det önskvärt att en särskild indexberäkning för folkpensionärerna kommer till stånd för att man i framtiden skall kunna säkrare bedöma frågan om dyrtidskompensation åt dem. Såsom kommittén framhållit erfordras härför att beträffande folkpensionärerna en hushållsbudgetundersökning verkställas, som kan ligga till grund för avgörandet av i vad mån prisutvecklingen på olika varor och varugrupper påverkar den totala levnadskostnadsutvecklingen för dem. En sådan undersökning synes lämpligen böra ske i anslutning till den utredning rörande folkpensionärernas bostadsförhållanden, som f. n. äger rum genom särskilda sakkunniga, och det är min avsikt att uppdraga åt de sakkunniga att i samarbete med socialstyrelsen verkställa en dylik undersökning.

Det material, som man för närvarande har att bygga på i fråga om levnadskostnadsutvecklingen för folkpensionärerna, består, såsom i socialvårdskommitténs utredning närmare utvecklats, av en hushållsbudgetundersökning som socialstyrelsen år 1943 verkställt i fråga om vissa folkpensionärer. På grundval av denna undersökning ha sakkunniga, som anlåtats av socialvårdskommittén, funnit levnadskostnadsstegringen för folkpensionärerna från sommaren 1946 fram till sista kvartalet 1947 böra beräknas till 4,9 procent. Om hänsyn skulle tagas jämväl till slopandet från och med 1948 års ingång av livsmedelsrabatterna skulle stegringen uppgå till 12,1 procent. Att livsmedelsrabatterna inom en relativt nära framtid komme att försvinna torde emellertid redan vid tiden för folkpensionsre-

formens beslutande ha stått klart. Det synes därför berättigat att frågan om dyrtidstillägg å de år 1946 beslutade pensionsbeloppen bedömes utan hänsynstagande till livsmedelsrabatternas slopande.

Vad angår de sakkunnigas beräkningar av levnadskostnadsstegringens storlek för folkpensionärerna har jag i övrigt intet att anmärka. Med hänsyn till det i viss mån bristfälliga underlaget för beräkningarna synes mig för närvarande dyrtidstillägg åt folkpensionärerna böra beräknas endast för kalenderåret 1948. Dyrtidstillägget bör vid sådant förhållande utbetalas i form av en engångskompensation för hela året och något sådant inräknande av dyrtidstillägget i de månatligen utgående folkpensionerna som ifrågasatts i socialvårdskommitténs utredning bör därför icke nu ifrågakomma. Frågan om dyrtidstillägg för tiden från och med 1949 års ingång torde — efter ytterligare överväganden — böra upptagas till behandling vid nästa års riksdag.

I fråga om de grunder efter vilka dyrtidskompensationen nu skall beräknas är jag ense med socialvårdskommittén därutinnan att dyrtidskompensationen icke bör avse bostadstilläggen, då bostadskostnaderna i stort sett icke ökat sedan sommaren 1946. I likhet med kommittén finner jag vidare dyrtidskompensationen böra utformas så, att den innebär en höjning av de maximibelopp — bostadstillägg frånräknat — varmed folkpension utgår i särskilda fall. Detta innebär, att dyrtidskompensation kommer att utgå med samma belopp oavsett om den därtill berättigade åtnjuter full pension eller pensionen reducerats på grund av inkomstprövning.

Pensionsstyrelsen har i sitt yttrande över socialvårdskommitténs utredning förordat att dyrtidstilläggen skulle fastställas till ett för alla folkpensionärer enhetligt belopp, förslagsvis 40 kronor för år räknat. Detta förslag sammanhänger med att styrelsen icke ansett det möjligt att bemästra utbetalningen av ett till beloppet differentierat dyrtidstillägg. På sätt i det följande skall angivas har jag emellertid funnit det önskvärt att decentralisera utbetalningen av dyrtidstilläggen för år 1948. Vid sådant förhållande torde en sådan utjämning av dessas belopp som pensionsstyrelsen föreslagit icke böra ske.

I enlighet med det anförda torde dyrtidstilläggen — efter en kompensationsgrad av fem procent — böra fastställas till följande belopp för år räknat, nämligen 50 kronor för ensamstående pensionär, 40 kronor för envar av äkta makar som båda åtnjuta folkpension och för pensionsberättigad, vars hustru uppbär hustrutillägg, samt 30 kronor för änkepensionsberättigad. Sistnämnda belopp bör även utgå såsom dyrtidstillägg å hustrutillägg, vars maximibelopp, såsom tidigare nämnts, uppgår till 600 kronor, bostadstillägg oberäknat. Något särskilt dyrtidstillägg å blindtillägg finner jag däremot ej anledning förorda.

Socialvårdskommittén har icke ifrågasatt annat än att dyrtidstillägg i enlighet med de av kommittén förordade normerna skulle tillkomma alla

folkpensionärer. I rådande ekonomiska läge synas emellertid skäl tala för att dyrtidskompensationen begränsas att avse sådana folkpensionärer, som väsentligen äro beroende av folkpensionen för sin försörjning eller för vilka folkpensionen åtminstone utgör en betydande del av den totala inkomsten. Inom socialdepartementet har med anledning härav övertvägts vissa förslag till dyrtidstilläggssystem, där rätten att erhålla dyrtidstillägg gjorts beroende av storleken av den inkomst folkpensionären åtnjuter vid sidan av sin folkpension.

Varje sådant system är förenat med olägenheter av administrativ art, vilket bl. a. sammanhänger därmed att inkomstuppgifter icke finnas tillgängliga beträffande alla folkpensionärer. Beträffande dem, som åtnjuta någon form av inkomstprövad pensionsförmån, d. v. s. alla som ha invalidpension, sjukbidrag, änkepension eller bostadstillägg till ålderspension eller vilkas hustrur uppbära hustrutillägg, finnas i pensionsstyrelsens kortregister uppgifter om de inkomst- och förmögenhetsförhållanden, som legat till grund för pensionsbeloppets bestämmande. Motsvarande uppgifter finnas tillgängliga även hos pensionsnämnderna, i det att pensionsstyrelsen till nämnderna utsänt uppgiftskort rörande ifrågavarande pensionstagare, å vilka kort jämväl uppgift om inkomst- och förmögenhetsförhållandena upptagits. För den stora grupp av folkpensionärer, som icke åtnjuta någon inkomstprövad pensionsförmån — häri ingå ålderspensionärerna på landsbygden — finnas däremot varken hos pensionsstyrelsen eller hos de lokala pensionsorganen några inkomstuppgifter att tillgå.

Därest frågan om dyrtidstillägg åt folkpensionärerna skall lösas enligt inkomstprövningslinjen, synes det uppenbart att man i största möjliga utsträckning bör bygga på det uppgiftsmaterial, som finnes, så att någon ny inkomstprövning icke skall behöva ske i vidare mån än detta är oundgängligen erforderligt. Närmast till hands ligger därvid att knyta rätten till dyrtidstillägg till det förhållandet att vederbörande folkpensionär åtnjuter inkomstprövad förmån av något slag. De inkomstgränser, vid vilka inkomstprövad pensionsförmån upphör att utgå, äro emellertid, såsom framgår av vad i det föregående (s. 7) anförts, olika för olika kategorier av pensionstagare — för invalider ligga exempelvis inkomstgränserna avsevärt högre än för åldringar. Folkpensionärerna torde böra i fråga om dyrtidskompensation likställas, oavsett vilken kategori de tillhöra. Detta kan ske utan administrativa olägenheter om man väljer de inkomstgränser som gälla för ålderspensionärer. Beträffande bostadskostnadsgrupp I, där ålderspension utgår utan inkomstprövning, måste tydligen en särskild inkomstprövning ske. Den inkomstgräns, som där bör införas, torde lämpligen böra anknyta till den s. k. avdragsfria inkomsten, vilken för ensamstående pensionärer — änkepensionsberättligad inberäknat — är 400 kronor och för makar 600 kronor.

Enligt dessa grunder skulle dyrtidstillägg utgå till en ensamstående pen-
2 — *Bihang till riksdagens protokoll 1948. 1 saml. Nr 268.*

sionär, vars inkomst ej uppgår till i bostadskostnadsgrupp I 400 kronor, i bostadskostnadsgrupp II 700 kronor, i bostadskostnadsgrupp III 1 000 kronor, i bostadskostnadsgrupp IV 1 300 kronor och i bostadskostnadsgrupp V 1 600 kronor. För makar, vilka båda äro pensionsberättigade, blir rätten till dyrtidstillägg begränsad till dem, vilkas sammanlagda inkomst ej uppgår till i bostadskostnadsgrupp I 600 kronor, i bostadskostnadsgrupp II 1 000 kronor, i bostadskostnadsgrupp III 1 400 kronor, i bostadskostnadsgrupp IV 1 800 kronor och i bostadskostnadsgrupp V 2 200 kronor.

De nämnda inkomstgränserna kunna synas låga, särskilt på landsbygden. Emellertid torde det kunna antagas, att det i viss mån förhåller sig så, att den nya folkpensionsreformen medfört en relativt sett större förbättring för landsbygdens folkpensionärer än för pensionärerna i de högre bostadskostnadsgrupperna. Med hänsyn till de administrativa svårigheterna torde vidare en utjämning av inkomstgränserna i de olika bostadskostnadsgrupperna icke kunna genomföras annat än genom en sänkning av inkomstgränserna för de högsta bostadskostnadsgrupperna. Då detta icke synes böra ifrågakomma, har jag funnit ett system för inkomstprövningen sådant som det här skisserade böra godtagas. I förhållande till socialvårdskommitténs förslag kommer systemet enligt gjorda överslagsberäkningar att innebära en kostnadsminskning med omkring en tredjedel. Totalkostnaderna för det inkomstprövade systemet ha nämligen beräknats till omkring 22 miljoner kronor.

För att genomföra det inkomstprövade dyrtidstilläggssystem jag nu förordat förutsättes att två problem vinna sin lösning. Det ena är frågan huru inkomstprövningen skall ske, det andra frågan om utbetalningen av dyrtidstilläggsbeloppen. Vad angår förstnämnda fråga kan den svårligen lösas utan medverkan av kommunala organ. Det hos pensionsstyrelsen förefintliga registret över landets samtliga folkpensionärer upptager nämligen, såsom tidigare omnämnts, icke några inkomstuppgifter beträffande dem som åtnjuta enbart allmän ålderspension. Visserligen finnas beträffande de ålderspensionärer, som före den 1 januari 1948 åtnjoto tilläggspension, ansökningshandlingarna arkiverade hos pensionsstyrelsen och tänkbart vore att beträffande dessa pensionärer anlita samma förfaringssätt, som kommit till användning vid omräkningen av folkpensionerna inom övriga bostadskostnadsgrupper. Detta omräkningsarbete skulle emellertid draga avsevärd tid och kräva åtskillig personal. Från pensionsstyrelsens sida har under hand uppgivits, att styrelsen ansåge det icke vara möjligt att under innevarande år genomföra en dylik omräkning. Härtill kommer, att för alla dem, som erhållit ålderspension efter ingången av år 1948, inkomstuppgifter överhuvudtaget saknas, varför en lokal inkomstprövning beträffande dessa pensionärer under alla förhållanden behövde ske.

Pensionsstyrelsen har vidare förklarat, att styrelsens nuvarande maskinutrustning och personalbestånd icke medgäve, att styrelsen beträffande

övriga folkpensionärer verkställde den uppsortering på olika inkomstgrupper, som det här förordade dyrtidstilläggssystemet förutsätter. Ett merarbete av detta omfång skulle enligt styrelsens mening innebära allvarliga faror för att det löpande utbetalningsarbetet bröte samman.

Vid angivna förhållanden synes det nödvändigt att decentralisera det administrativa förfarandet med avseende å dyrtidstilläggen och lita till medverkan av de kommunala organen, främst pensionsnämnderna. Detta torde också låta sig genomföra utan att därmed några alltför betungande arbetsuppgifter åläggas dessa organ. Såsom redan nämnts finnas hos pensionsnämnderna sedan början av detta år register över alla inom vederbörande pensionsdistrikt mantalsskrivna folkpensionärer, vilka ej enbart åtnjuta allmän ålderspension. Dessa register — vilka tillhandahållits pensionsnämnderna från pensionsstyrelsen i form av särskilda med ledning av pensionsstyrelsens hålkortsregister tryckta s. k. uppgiftskort — upptaga alla uppgifter, som äro behövlige för prövningen av frågan vilka pensionärer som enligt de i det föregående angivna grunderna äro berättigade till dyrtidstillägg och med vilket belopp dyrtidstillägg skall utgå i varje särskilt fall. I fråga om dem som åtnjuta enbart allmän ålderspension saknas däremot dylika uppgifter och, såsom förut nämnts, kunna dylika uppgifter ej heller erhållas från pensionsstyrelsen. Under alla förhållanden torde för dessa pensionärens vidkommande rätten till dyrtidstillägg få knytas till ett ansökningsförfarande i någon form för att de till grund för prövningen erforderliga uppgifterna skola kunna införskaffas. Då vidare de hos pensionsnämnderna förefintliga registren över folkpensionärer i vissa avseenden icke torde vara alldeles aktuella — bl. a. innehålla de uppgiftskort beträffande ett stort antal pensionärer, vilka avlidit eller flyttat till annan ort — torde det även för andra pensionärens del vara lämpligt att kräva ansökan för att dyrtidstillägg å pensionen skall utgå. Härigenom vinnes jämväl att adress- och andra uppgifter bliva mera tillförlitliga.

Vad härefter angår frågan om utbetalning av dyrtidstilläggen har det synts naturligt att då inkomstprövningen ordnas lokalt även föranstalta om en lokal utbetalning av dyrtidstilläggen. Därest denna ordnas efter mönster av det utbetalningssystem, som kommit till användning beträffande de allmänna barnbidragen, kommer för de lokala organen bestyret med utbetalningen att inskränka sig till utskrivande av utbetalningskort och förteckningar över betalningsmottagarna. Även därest utbetalningen kunde ske centralt genom pensionsstyrelsen — vilket av arbetstekniska skäl med all sannolikhet icke torde låta sig göra — skulle resultatet av inkomstprövningen behöva delges pensionsstyrelsen, varför den decentraliserade utbetalningen i och för sig icke kan anses medföra något nämnvärt merarbete för de lokala organen.

Med hänsyn till det förberedelsearbete, som erfordras för utbetalningen av dyrtidstilläggen, kan utbetalning av desamma icke ske förrän åtskillig

tid efter det beslut i frågan fattats. Utbetalningen torde därför lämpligen böra förläggas till senare delen av år 1948, förslagsvis november eller december månad. Den närmare tidpunkten för utbetalningen torde få fastställas av Kungl. Maj:t i samband med utfärdandet av föreskrifter om förfarandet i dyrtidstilläggsärenden. Den utbetalningen föregående prövningen av vilka pensionärer, som äro berättigade till dyrtidstillägg, bör av praktiska skäl såvitt möjligt göras i ett sammanhang för alla folkpensionärer. Det bör därför föreskrivas, att ansökningar om dyrtidstillägg skola göras under viss månad och rätten till dyrtidstillägg torde få knytas till det förhållandet, att folkpension utgår för nämnda månad. Har folkpensionen dessförinnan upphört att utgå — vilket i flertalet fall torde bero på att den pensionsberättigade avlidit — skall sålunda icke heller dyrtidstillägg utgå, oavsett att dyrtidstillägget avser hela kalenderåret och folkpension uppbärs under en del av året. Omvänt kommer den som uppbär folkpension vid den tidpunkt, då ansökningarna skola göras, att bli berättigad till fullt dyrtidstillägg, även om han icke varit pensionsberättigad från årets början och även om han senare under året skulle avlida eller pensionen av annan anledning upphöra att utgå. Personer, som bli pensionsberättigade först efter den tidpunkt, då ansökan om dyrtidstillägg skall göras, synas däremot icke böra tillerkännas rätt att erhålla dyrtidstillägget. I fråga om den, som vid nyssnämnda tidpunkt är pensionsberättigad, men ännu icke hunnit få ansökan om pension prövad, ävensom beträffande pensionsberättigad, som försummat att inom föreskriven tid göra ansökan om dyrtidstillägg torde möjlighet böra finnas att senare ingiva ansökan därom.

Med beaktande av det nu anförda och sedan från socialdepartementets sida samråd sökts med pensionsstyrelsen och generalpoststyrelsen, har inom departementet upprättats följande riktlinjer för det administrativa handhavandet av det av mig förordade dyrtidstillägssystemet.

Folkpensionsanvisningarna för månaderna närmast före den tidpunkt, då ansökan om dyrtidstillägg senast bör göras, förses med lämplig påtryckning (å baksidan), innehållande kortfattade uppgifter om villkoren för rätt att erhålla dyrtidstillägg samt meddelande om att ansökningsblanketter komma att från och med viss dag hållas tillgängliga å postanstalterna och hos pensionsnämndsordförandena. Det synes jämväl kunna övervägas att å postanstalterna ansökningsblanketterna borde tillställas folkpensionärerna i samband med att de utkvittera sin folkpension för viss månad. Blanketterna böra ha sådan form, att de i ifyllt skick kunna postbefordras till vederbörande pensionsnämnd. Å blankettens ansökningsdel skall den pensionsberättigade ifylla sitt namn och sin adress ävensom pensionsbrevsnummer och födelsetid, varjämte pensionsberättigad, som uppbär folkpension enligt bestämmelserna för bostadskostnadsgrupp I, skall lämna uppgift om sin årsinkomst. Om annan än den pensionsberättigade äger uppbära folkpensionen, bör ansökning kunna göras av betalningsmottagaren. I fråga

om pensioner, som uppbäras av fattigvårdssamhälle eller kommun, kan det dock ifrågasättas att i fråga om ansökningsförfarandet liksom i fråga om utbetalningen av dyrtidstilläggen göra vissa modifikationer i förfarings-sättet. Det torde få ankomma på pensionsstyrelsen och generalpoststyrelsen att utarbeta närmare föreskrifter härutinnan.

Sedan ansökningsblanketten ifyllts på nu angivet sätt och adresserats till pensionsnämnden å den ort, där den pensionsberättigade är mantalsskriven, avlämnas den antingen till vederbörande pensionsnämndsordförande eller till posten för vidarebefordran till pensionsnämnden. Nämnden har att, sedan ansökningarna inkommit, genomgå dem och fastställa vilka av de pensionsberättigade, som äga rätt till dyrtidstillägg. Beträffande kommuner i de högre bostadskostnadsgrupperna innebär detta arbete i huvudsak endast att med ledning av de från pensionsstyrelsen till nämnden översända uppgiftskorten kontrollera, huruvida rätt till dyrtidstillägg föreligger och fastställa det belopp, med vilket dyrtidstillägget skall utgå. I fråga om bostadskostnadsgrupp I blir förfarandet detsamma såvitt angår pensionsberättigade som åtnjuta inkomstprövad förmån. För ålderspensionärerna i denna grupp skall nämnden med ledning av uppgifterna i ansökningen samt anlåtande, där så finnes erforderligt, av mantals- och taxeringslängd eller andra handlingar, som kunna vara tillgängliga för nämnden, avgöra om sökanden är berättigad till dyrtidstillägg. Inkomstprövningen torde få ske relativt summariskt. Sålunda synas de särskilda beräkningsgrunder, som enligt folkpensioneringslagen skola tillämpas vid värdering av naturaförmåner och vid beräkning av förmögenhets avkastning, icke behöva iakttagas.

Vad angår behandlingen av sådana ansökningar, som inkommit till felaktig pensionsnämnd eller som på grund av ofullständiga eller felaktiga uppgifter eller eljest icke kunna behandlas, torde det få ankomma på pensionsnämnden att genom skriftlig eller muntlig förfrågan hos sökanden eller pensionsnämnden i ort där denne tidigare varit mantalsskriven eller genom andra åtgärder i görligaste mån söka sörja för att ansökningen blir prövad. Alltför stora krav i detta hänseende kunna dock ej ställas på pensionsnämnderna. Vikten av att ansökningarna insändas till pensionsnämnden i mantalsskrivningsorten torde därför böra särskilt framhållas för folkpensionärerna.

Sedan pensionsnämnden efter genomgång av ansökningshandlingarna fastställt vilka som äro berättigade till dyrtidstillägg, utskriver nämnden särskilda anvisningar å dyrtidstilläggsbeloppen och förteckningar över betalningsmottagarna. Anvisningarna och förteckningarna överlämnas därefter till postverket för distribution och utbetalning. Härvid torde förfarings-sättet kunna ordnas efter mönster av utbetalningssystemet för de allmänna barnbidragen. Detta innebär bl. a. att pensionsnämnderna icke själva behöva handha några penningmedel, då postverket kan rekvirera för utbe-

talningen erforderliga belopp centralt hos pensionsstyrelsen. Med hänsyn till förhållandena i de största städerna synes utbetalningsarbetet, om kommunen så finner fördelaktigt, efter kommunens bestämmande böra kunna anförtros även annan kommunal myndighet än pensionsnämnd. De närmare föreskrifter, som erfordras angående förfaringssättet vid utbetalningen, torde få meddelas av pensionsstyrelsen efter samråd med generalpoststyrelsen.

Beträffande ansökningar om dyrtidstillägg, som inkomma till pensionsnämnden efter den tidpunkt, då ansökning normalt bort göras, torde förfaringssättet i princip böra bli enahanda som det nu angivna. Det torde dock böra övervägas, om icke prövningen av dylika för sent inkomna ansökningar skall kunna anstå tills inga ytterligare ansökningar äro att förvänta och utbetalningen därefter ske på en gång i början av år 1949. Om antalet för sent inkomna ansökningar blir stort, kan det eljest befaras, att arbetet med de i rätt tid inkomna ansökningarna skulle fördröjas.

I enlighet med det anförda har inom socialdepartementet upprättats ett förslag till lag om dyrtidstillägg för år 1948 å folkpensioner, vilket såsom bilaga torde få fogas vid detta protokoll. Beträffande förslaget innehåll synes utöver det redan sagda böra nämnas ytterligare följande. I 6 § har — i viss överensstämmelse med lagen om allmänna barnbidrag — upptagits föreskrift, att pensionsnämnd må uppdraga åt nämndens ordförande eller någon dess ledamot eller kommunal tjänsteman att å nämndens vägnar meddela beslut om dyrtidstillägg å folkpension. Det har synts icke rimligen kunna krävas, att pensionsnämnden i dess helhet skall handlägga alla dyrtidstilläggsärenden. Särskilt i kommuner tillhörande de högre bostadskostnadsgrupperna är detta i stor utsträckning av väsentligen expeditionell karaktär. Såvitt angår landsbygden torde detsamma gälla om en icke ringa del av arbetet. Inkomstprövningen beträffande ålderspensionärerna på landsbygden torde dock lämpligen böra handläggas av pensionsnämnden i dess helhet, där det ej är uppenbart, att dyrtidstillägg skall utgå. Att märka är härvid också, att enligt 9 § i förslaget beslut i ärende angående dyrtidstillägg icke skall få överklagas.

I detta sammanhang torde jag få beröra en fråga som äger ett visst samband med de föreslagna bestämmelserna i 6 §, nämligen spørsmålet om kommunerna skola äga rätt till gottgörelse för de kostnader, som arbetet med dyrtidstilläggen kommer att förorsaka dem. För min del är jag icke beredd att föreslå att sådan gottgörelse skall utgå, även om jag förutsätter att kommunerna komma att ställa medel till förfogande för att underlätta för pensionsnämnderna att genomföra de uppgifter som här föreslås skola läggas på dem. Jag vill framhålla, att i lagförslaget icke — i motsats till vad som förutsatts i socialvårdskommitténs utredning — upptagits några bestämmelser om skyldighet för kommunerna att bidra till dyrtidstilläg-

gen ens i den mån dessa belöpa å folkpensionsförmåner, till vilka kommunbidrag utgår. En sådan bidragsskyldighet kunde i och för sig anses ha varit principiellt berättigad. Den skulle emellertid ha ytterligare komplicerat det administrativa förfarandet, och då härjämte det sammanlagda beloppet av kommunbidragen skulle bli relativt obetydligt, har jag funnit mig böra föreslå att dyrtidstillägget skall helt utgå av statsmedel.

Totalbeloppet av dyrtidstilläggen kan såsom förut nämnts beräknas till omkring 22 miljoner kronor. Något särskilt anslag för ändamålet torde icke vara erforderligt. Inom socialdepartementet gjorda överslagsberäkningar på grundval av uppgifter, som erhållits från pensionsstyrelsen angående beloppet av utbetalda pensioner under de första månaderna år 1948, synas nämligen giva vid handen, att det för nästa budgetår äskade anslaget till Bidrag till folkpensioner m. m. (V huvudtiteln punkt 84) icke kommer att tagas i anspråk i större utsträckning än att jämväl dyrtidstilläggen skulle kunna inrymmas därunder. Med hänsyn härtill synes mig riksdagens bemyndigande böra utverkas att från nämnda anslag få bestrida jämväl kostnaderna för dyrtidstilläggen. Härjämte bör anmärkas, att dyrtidstilläggens utbetalning kommer att medföra en ökad belastning av förslagsanslaget till Ersättning till postverket för pensionsutbetalningar (V huvudtiteln, punkt 85).

Föredraganden hemställer härefter, att Kungl. Maj:t måtte genom proposition föreslå riksdagen att

dels antaga förenämnda, inom socialdepartementet upprättade förslag till lag om dyrtidstillägg för år 1948 å folkpensioner,

dels ock medgiva, att förslagsanslaget Bidrag till folkpensioner m. m. för budgetåret 1948/49 må tagas i anspråk jämväl för bestridande av kostnaderna för sådana dyrtidstillägg.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan förordnar Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten, att till riksdagen skall avlätas proposition av den lydelse, bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Lars Lemne.